

вання на збереженість МОД; складністю спеціальної підготовки документа до копіювання; технічним забезпеченням подальшого зберігання і використання копій. Не менш важливим є завдання обліку всіх копій на стародруковані та рідкісні документи.

Отже, різноманітність питань, порушених провідними фахівцями в галузі консервації і реставрації під час роботи секції, свідчить про актуальність проблеми довготривалого збереження фондів для бібліотек та архівів України. З огляду на результати обговорення різних аспектів проблеми, підкреслимо, що вона може успішно розв'язуватися шляхом подальшого розвитку превентивної консервації та модернізації технологій стабілізації та реставрації. Це можливо лише за умов кооперування наукової, методичної і навчальної діяльності існуючих у країні центрів консервації. Таке кооперування в рамках державної Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000—2005 рр. забезпечить розробку і реалізацію єдиного уніфікованого підходу до консервації різних видів документів.

Учасники секції підтримали пропозиції щодо рекомендацій міжнародної наукової конференції «Бібліотеки — центри науково-інформаційних ресурсів XXI століття» в галузі збереження фондів:

- ✓ розвивати у відповідності з рекомендаціями «Програми збереження та консервації» ІФЛА технологічну базу для створення страхових копій на цінні документи, приділивши особливу увагу технологіям оцифрування документів;
- ✓ розробити нові форми співпраці бібліотек і архівів з органами державної влади для матеріального забезпечення програм збереження та консервації фондів;
- ✓ ініціювати розробку законодавчих актів щодо цільового фінансування робіт з превентивної консервації документів у бібліотеках і архівах;
- ✓ створити комітет з питань стандартизації в галузі збереження бібліотечних фондів;
- ✓ удосконалити роботу із засобами масової інформації та громадськістю з метою створення благодійних фондів сприяння збереженню книжкової й архівної спадщини України.

*Галина Новікова,
завідділом НБУВ,
к. б. н.*

У роботі секції «Документальні ресурси колекційних фондів» (наук. кер. — завсектором НБУВ, к. мист. Г. М. Юхимець, доц. Київського національного університету культури і мистецтв Т. В. Ковальська) взяло участь 24 науковці. З доповідями виступили: співробітників НБУВ — 12, гостей — 1.

Рукописні, архівні документи, колекції є унікальною й найціннішою частиною фонду будь-якої бібліотеки, але саме ці ІР, — наголошували доповідачі, — найменш доступні для науковців. Ситуація може змінитися на протилежну тільки за умов всебічної наукової обробки, дослідження та публікації колекційних фондів (тобто їх розкриття).

«Теоретичні і методологічні аспекти дослідження української періодики 1917—1920 рр.» — тема доповіді к. і. н., с. н. с., консультанта науково-організаційного відділу Президії НАН України Г. Я. Рудого. Він розглядає газетну періодику як важливе багатопланове історичне джерело, унікальне за можливістю інформаційної віддачі. Попри доволі широке вивчення історії газетної періодики

досі не сформоване стале визначення поняття цього особливого виду джерела, не з'ясовано сутність такого поняття, як різновиди газетних джерел. У доповіді наголошувалося на необхідності глибокого аналізу газетної періодики України 1917—1920 рр., розглянуто різні принципи класифікації періодичних видань.

Нині в Україні прискіплива увага приділяється духовній спадщині, що міститься в бібліотеках та рукописних і книжкових зібраннях. Фонди Інституту рукопису НБУВ зберігають унікальний за своїм історико-культурним значенням масив документів. Його м. н. с. Г. В. Міцан узагальнила (доповідь «Документальні матеріали Києво-Могилянської академії в рукописних фондах НБУВ як інформаційне джерело з історії освіти України XVII—XVIII ст.»): аналіз різноманітного за змістом і складом масиву документів із фондів Інституту дає підстави стверджувати, що розвиток культури й освіти України XVII—XVIII ст., і не тільки її, істотно зумовлювався просвітницькою місією

© Новікова Г. М., Київ, 2001

КМА. Саме тому виявлення та комплексне дослідження джерельної бази з історії освіти в Україні вказаного періоду відіграють неоціненну роль для вивчення багатьох явищ вітчизняної історії.

Про особливості формування архівних фондів Інституту рукопису йшлося в доповіді м. н. с. його відділу джерелознавства **С. В. Сохань**. Вона висвітлила основні принципи їх формування: колекційний, об'єднаний, особовий, фонд установи. Поняття «колекція», на її думку, надає ширших можливостей для групування матеріалів не лише за принципом походження, а й за іншими, суто формальними ознаками: хронологією, предметом, темою тощо. В практиці НБУВ рукописні колекції, як правило, поділяються на три типи: колекційні зібрання окремих осіб; колекційні зібрання наукових, культурно-просвітницьких та громадських установ, навчальних закладів і товариств; колекційні фонди, сформовані за бібліотечними формальними принципами мови, типу, хронології та ін. (зокрема, колекції слов'янських, грецьких, латинських рукописних книг). У доповіді було розкрито й особливості формування об'єднаних (комплексних) фондів за трьома великими групами: літературні матеріали, історичні матеріали, листування: цінні за змістом і різноманітні за типом та характером документи, які становлять особові архівні фонди українських діячів науки й культури.

Досвід використання ІР для розкриття особових фондів Інституту рукопису НБУВ — тема доповіді м. н. с. **І. В. Клименко**. Його відділи забезпечують наукову обробку, зберігання та загальнодоступність національних фондів ІР, повноту відомостей про їхній склад. Основні архіви (письменників, учених, літературознавців, фольклористів і етнографів, педагогів, громадсько-політичних діячів) є найповнішою ділянкою джерел із різних аспектів історії України. Більшість матеріалів — автографи художніх та музичних творів, наукові праці з різних галузей знань. 1998 року інститути рукопису і архівознавства НБУВ підготували й опублікували путівник «Видатні вчені Національної академії наук України» — видання, де відбито зміст особових архівних фондів провідних учених країни. У першому розділі репрезентовано особові архівні фонди Інституту рукопису. Структура опису матеріалів особового походження, наголосила доповідачка, допомагає відобразити специфіку бібліотечного обліку рукописних матеріалів, описаних поодиночно, а схема опису складається зі сталих та додаткових рубрик і підрубрик, матеріали в яких подано за уні-фікованою схемою, що найповніше розкриває особовий фонд. Путівники, розроблені за такою методикою, стають проміжною ланкою між ве-

личезним масивом архівних джерел і дослідником.

Тема доповіді н. с. сектору нотних видань НБУВ, к. мист. **Л. В. Івченко** — «Оперна колекція О. К. Розумовського за каталогами ХІХ ст.». Один із них зберігається в бібліотеці Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна. Дослідниця вияснила, що вони походять із бібліотеки старшого сина гетьмана Олексія Розумовського. На думку науковця, фонд його оперної колекції являє собою велику культурну цінність, а її матеріали мають бути опубліковані й таким чином введені в світове музичне джерелознавство.

Питання необхідності бібліографічного вивчення національної музичної спадщини було висвітлено в доповіді м. н. с. цього ж сектору **О. А. Вакульчук** «Нотографічний репертуар інструментальної музики Валентина Костенка (1923—1934)». Створення реєстру нотографічної української 20 — початку 30-х рр. — вагомий внесок у складання повного бібліографічного репертуару українського музичного мистецтва. Творчість українського композитора, музикознавця і педагога **В. Г. Костенка** є однією з маловідомих та малодосліджених сторінок національної музичної культури ХІХ ст. Його архів став доступним для дослідників тільки в 1995 р., оскільки він був репресований. Ще й у 2000 р. ледь половина музичних творів **В. Костенка** залишається в рукописах, а ті, що вийшли друком раніше, вже стали раритетами. Введення спадщини видатного українського митця в культурний обіг, переконала молода дослідниця, є актуальним завданням музичного джерелознавства.

Книжкова колекція родини литовських князів Хрептовичів, котра за попередніми підрахунками, становить близько 200 видань, останнім часом дедалі більше привертає увагу фахівців. К. і. н. **В. Ю. Соколов** розглядає її як джерело вивчення пам'яток українського книгодрукування ХVІІ — першої третини ХІХ ст. Тематичне виокремлення та аналіз видань з цієї колекції, зазначалося, крім вивчення самих друків, дає змогу встановити читацькі інтереси її власників, деякі сторінки їхньої біографії, шляхи придбання й пересування книжок, скласти певне уявлення про інтелектуальне та культурне життя суспільства того часу, уточнити окремі історичні події, одержати додаткові відомості з історії науки, літератури, релігії тощо. Таке дослідження допоможе деталізувати репертуар української книги, визначити місце друків у книжковій продукції певного періоду, тематичні та жанрово-типологічні особливості видань, скласти уявлення про загальнокультурологічну й історичну характеристику книг у зв'язку з біографією їх власників.

Проблеми наукового дослідження німецькомовного фонду відділу бібліотечних зібрань та

історичних колекцій НБУВ, зокрема вивчення видань кінця XVIII — початку XX ст., було висвітлено у доповіді н. с. НБУВ М. А. Стельмашової. Простежено історію формування і впорядкування цього масиву, розкрито багатство його інформаційного потенціалу — універсальних та спеціалізованих енциклопедій, довідників з різних галузей знань, словників, праць відомих істориків, філософів, теологів, видань художньої літератури й періодики.

На матеріалах фондів Інституту рукопису та Національного музею у Львові с. н. с. ІР НБУВ, к. і. н. О. М. Гальченко розглянула види оздоблення оправ, що побутували в Україні впродовж XIV—XVII ст., підкресливши їх мистецьку цінність для вивчення різних галузей прикладного мистецтва — золотарства, гаптування, гравірування тощо. Доповідь «Оправа східнослов'янської рукописної книги як інформаційне джерело з історії прикладного мистецтва України» проілюстрована численними зразками оправ — тиснених, гаптованих, малярських, виявлених ученою в процесі вивчення великого масиву рукописних книг і стародруків.

Завсектором Інституту архівознавства НБУВ С. В. Старовойт окреслила проблеми наукового дослідження видавничої діяльності НАН України у 20—30-ті рр. та інформаційний потенціал епістолярної спадщини академіка А. Ю. Кримського й ознайомила зі змістом епістолярного документального масиву з його архіву, що відіграє суттєву роль у заповненні лакун в офіційній документації видавництва та відтворенні загальної картини розвитку видавничої справи НАН України.

Один із напрямів діяльності цього підрозділу Бібліотеки — збирання й вивчення архівних документів з метою введення їх до наукового обігу. Головний бібліограф Бібліотеки Л. М. Яременко охарактеризувала його в доповіді «Формування і використання інформаційних ресурсів Архівного фонду НАН України». Науково-дослідна, науково-методична та видавнича діяльність Інституту сприяє широкому залученню науково-інформаційних ресурсів НАН України: це і публікація документів АФ (щоденників С. О. Єфремова, трьох томів документів з історії Академії наук), і аналітична інформація про документи («Путівник по особових архівних фондах академіків та членів-кореспондентів НАН України, описи, покажчики»), і розробка та впровадження в академічних установах нормативно-методичних положень і рекомендацій з питань архівної справи та діловодства, спрямованих на формування й оптимізацію складу і змісту АФ НАН України.

Спільні риси й відмінності між архівами та бібліотечними установами розглянув к. і. н., с. н. с. цього ж Інституту О. О. Колобов у доповіді «Архів і бібліотека: проблеми і завдання, об'єкти зберігання та їх організація». Дослідник має власне бачення завдань бібліотечних й архівних установ, він проаналізував об'єкти зберігання в бібліотеках та архівах, порівняв поняття «документ» у різних наукових дисциплінах — бібліотекознавстві й архівознавстві.

Документальна спадщина комісії порайонного дослідження історії України Всеукраїнської академії наук, що діяли в 1924—1932 рр. під керівництвом акад. М. С. Грушевського в системі керованих ним історичних установ ВУАН — Комісії Києва та Правобережжя, Комісії Лівобережної України, Комісії Західної України — зберігається в архівосховищах НБУВ. Ці документи (містяться переважно у складі фонду X — ВУАН, знаходяться в ІР НБУВ), на думку доповідачки м. н. с. НБУВ Т. П. Папакіної, заслуговують на включення до автоматизованого банку даних у НБУВ і світових інформаційних систем. Не можна не погодитися з тим, що публікація найцікавіших документів й забезпечення цих видань необхідним науково-довідковим апаратом у вигляді системи покажчиків для кожної інституції окремо сприятиме розширенню доступу до джерел.

Під час дискусії та обговорення доповідей учасниками конференції було висловлено ряд пропозицій. Зокрема, консультант науково-організаційного відділу Президії НАН України Г. Я. Рудий запропонував: 1) створити Національний науковий центр дослідження газетної періодики на базі газетного відділу НБУВ, який би координував дослідження з історії української преси; 2) провести ґрунтовні наукові дослідження стану зберігання комплектів газет 1917—1920 рр. в бібліотечних та архівних фондах країни, їх пошук й облік в усіх можливих місцях зберігання; 3) видати бібліографічний покажчик з повним їх описом, із зазначенням кожного окремого видання; О. О. Колобов — активізувати співпрацю бібліотечних та архівних інституцій з метою видання путівників фондів Інституту архівознавства та Інституту рукопису.

У цілому, наукові доповіді, представлені на секції «Документальні ресурси колекційних фондів», відзначалися високим науковим рівнем досліджуваних проблем.

*Гліб Юхимець,
завсектором НБУВ,
к. мист.*